

การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตามหลักอริยมรรค

Development of human potential according to the principles of
the Noble Pathพระศุภชัย ผาสุกโก (ศุภสมุทฺธ)¹, และ อุดมชัย ปานาพุต²Phra Supachai phasuko (Supasamuit)¹, and Udomchai Panaput²¹⁻²มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง¹⁻²Mahamakut Buddhist University Srilanchang Campus

Email: supachal.sup@student.mbu.ac.th

โทร 098 995 4265

Received: 10/10/2567

Revised: 17/03/2568

Accepted: 17/03/2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตามหลักอริยมรรค ผลการศึกษาพบว่า อริยมรรคเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนามนุษย์ โดยมีองค์ประกอบ 8 ประการ ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ (เข้าใจถูกต้อง) สัมมาสังกัปปะ (คิดถูกต้อง) สัมมาวาจา (พูดถูกต้อง) สัมมากัมมันตะ (กระทำถูกต้อง) สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพถูกต้อง) สัมมาวายามะ (พยายามถูกต้อง) สัมมาสติ (ระลึกถูกต้อง) และสัมมาสมาธิ (ตั้งมั่นถูกต้อง) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการนำหลักอริยมรรคมาช่วยเสริมสร้างคุณธรรม ความมั่นคงทางจิตใจ และสมดุลชีวิต หลักการทั้ง 8 ประการสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การเสริมสร้างแนวคิดเชิงบวก การพัฒนาจริยธรรมในการทำงาน การเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการจัดการความเครียด นอกจากนี้ อริยมรรคยังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางสังคม เช่น ลดปัญหาความขัดแย้งในองค์กร สนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเสริมสร้างจิตสำนึกทางศีลธรรมในระดับบุคคลและสังคม การปฏิบัติตามหลักอริยมรรคสามารถช่วยให้บุคคลพัฒนาแนวคิดและพฤติกรรมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตอย่างสมดุลและมีคุณค่า

คำสำคัญ : การพัฒนาศักยภาพมนุษย์, อริยมรรค, พระพุทธศาสนา

Abstract

This article aims to study the development of human potential according to the principles of the Ariya-Magga (Noble Eightfold Path), referencing the Tipitaka and academic

works. The study found that the Ariya-Magga is an essential guide for human development, consisting of eight components: Right View (Samma-ditthi), Right Intention (Samma-sankappa), Right Speech (Samma-vaca), Right Action (Samma-kammanta), Right Livelihood (Samma-ajiva), Right Effort (Samma-vayama), Right Mindfulness (Samma-sati), and Right Concentration (Samma-samadhi). The results of the study indicate that applying the Ariya-Magga principles helps cultivate virtues, mental stability, and life balance. These eight principles can be effectively applied to various aspects of human potential development, such as fostering positive thinking, ethical development in the workplace, enhancing interpersonal relationships, and managing stress. Moreover, the Ariya-Magga can serve as a guide for solving social problems, such as reducing conflicts in organizations, supporting sustainable development, and enhancing moral consciousness at the individual and societal levels. Adhering to the Ariya-Magga helps individuals develop thoughts and behaviors conducive to balanced and valuable living.

Keywords: Human potential development, Noble path, Buddhism

บทนำ

สังคมไทยที่เราอาศัยอยู่ด้วยกันนั้นล้วนแล้วมีแต่ปัญหาเรื่องของปากท้อง การหาอยู่หากิน สุขภาพร่างกาย ยาเสพติด การคอร์รัปชัน การติดสินบน การพนัน การแก้ปัญหาต่างๆ ที่ด้อยคุณภาพเพื่อเอาตัวรอดไปที ไม่มีการรับผิดชอบต่อสิ่งที่บุคคลนั้นได้ลงมือทำ และปัญหาเรื่องเงินในการใช้จ่ายใช้สอยในด้านต่างๆ ของครอบครัว และก็ยังปัญหาแฝงอยู่ในชีวิตประจำวันของมนุษย์เราและสังคมที่เราอาศัยอยู่อีกมากมาย ปัญหาที่เกิดขึ้นมานั้นนับได้ว่าเป็นเครื่องชี้วัดความมีคุณภาพมนุษย์โดยรวมในสังคมตั้งแต่อดีตสะสมรวมกันและ ผ่านวิวัฒนาการของมนุษย์ผ่านเรื่องราวของเวลาผ่านมาจนถึงในปัจจุบันและกลายเป็นลักษณะนิสัยพื้นเพของการอยู่อาศัย การคิดการอ่าน การตัดสินใจ มารยาท อุดมคติ มุมมองผ่านมาจนถึงกลายเป็นพฤติกรรม และได้แสดงออกมาเป็นการกระทำในบุคคล และเมื่อมีการอยู่รวมกันเป็นสังคมก็จะมีลักษณะการลอกเลียนแบบพฤติกรรมต่างๆ เพื่อให้สังคมยอมรับพฤติกรรมต่างๆ ว่าสามารถอยู่ในสังคมนั้นได้ หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นจิตวิทยาสังคม

จิตวิทยาสังคมเหล่านี้ส่งผลและถูกยอมรับว่าเป็นเรื่องปกติ เป็นธรรมดา ใคร ๆ เขาก็ทำกัน และจะให้อธิบายหรือชี้แนะให้เข้าใจเพื่อการเปลี่ยนแปลงก็จะต้องถูกต่อว่า หรืออาจถูกตอบโต้กลับมามาว่าไม่ใช่หน้าที่

เป็นเรื่องแค่นี้เอง ใครก็ทำกัน บุคคลที่พบเห็นจึงไม่กล้าจะพูดหรืออธิบายเพราะอาจมองว่าเป็นบุคคลที่ประหลาดไม่เข้าพวก ฉะนั้นการที่จะทำการพัฒนามนุษย์ได้นั้นจึงจำเป็นต้องใช้โอกาสและเวลาที่เหมาะสมเพื่อการเข้าถึงการพัฒนามนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วัชรภรณ์ บุญญศิริวัฒน์, 2560)

การพัฒนาศักยภาพในตัวของมนุษย์เรามีได้หลายรูปแบบ ทั้งการพัฒนาแบบโลกีย์และการพัฒนาแบบโลกุตระ ซึ่งบทความนี้จะหยิบยกนำเสนอความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ทั้งสองแบบ การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในความหมายของบทความนี้ คือ เป้าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนา คือการเปลี่ยนแปลงสภาวะจิตจากปุถุชนขึ้นเป็นอริยะบุคคลได้ด้วยการปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ ด้วยเหตุนี้ การที่เราจะใช้แนวทางนี้มาทำการพัฒนาศักยภาพในตัวของมนุษย์ที่ไม่ค่อยมีความสามารถเท่าไรให้กลายเป็นคนเก่งมีความสามารถมีความรู้แตกฉาน หรือเป็นที่ยอมรับในครอบครัวหรือสังคม คงจะไม่ใช่ว่าเรื่องยาก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ทางผู้เขียนบทความจึงได้นำเรื่องการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตามหลักอริยมรรค มาพิจารณาเพื่อที่จะให้คนที่มีความสนใจในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ หรือกำลังศึกษาค้นคว้าหาความสามารถที่ซ่อนอยู่ในตัวให้ออกมา โดยใช้หลักหรือแนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตามหลักอริยมรรค เพื่อเป็นทางเลือกในการพัฒนาความสามารถมนุษย์ต่อไป

การพัฒนาศักยภาพมนุษย์

มนุษย์เราเป็นสัตว์ที่มีคุณสมบัติพิเศษที่แตกต่างจากสัตว์ชนิดอื่น ๆ ในโลกคือ รู้จักใช้ชีวิตที่มีความซับซ้อนมากกว่าสัตว์ชนิดอื่นได้ ด้วยการใช้เหตุและผลมากกว่าสัญชาตญาณ ย่อมแสดงให้เห็นว่ามนุษย์สามารถใช้หลักความคิดทางด้านเหตุผลในการดำรงชีวิตและสืบเผ่าพันธุ์ได้ และการที่มนุษย์รู้จักใช้เหตุผลนี้เองย่อมชี้ให้เห็นว่ามนุษย์สามารถที่จะพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวได้ด้วยการใช้หลักเหตุผลที่สัตว์และสิ่งมีชีวิตอื่นทำไม่ได้ ความดีเลิศและประเสริฐของมนุษย์นั้นขึ้นอยู่กับการศึกษาและพัฒนา มนุษย์จะประเสริฐได้ด้วยการฝึกฝนพัฒนา และอีกความหมายของคำว่ามนุษย์คือ สัตว์ที่มีจิตใจสูง (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554) คำว่าสัตว์ที่มีจิตใจสูงนั้นตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง สูงด้วยคุณงามความดี คุณศีล คุณธรรม ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่หากจิตใจมนุษย์นั้นไม่มีคุณงามความดีเป็นองค์ประกอบ มนุษย์คงไม่แตกต่างจากสัตว์ชนิดอื่น ๆ การเรียนรู้ศึกษาพัฒนาตนเองทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงเป็นสัตว์ที่ประเสริฐ ซึ่งความประเสริฐนี้ไม่มีในสัตว์อื่นทั้งหลาย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ประยุตโต, 2544) การพัฒนาของมนุษย์นั้นจึงมีความหมายได้อยู่ 2 อย่างคือ 1) การพัฒนาทางด้านร่างกาย ได้แก่ การพัฒนาโดยการออกกำลังกาย การพัฒนาทักษะความสามารถเรื่องของช่างซ่อมอุปกรณ์ต่างๆ หรือช่าง

ก่อสร้าง หรืออาจจะหมายถึงการพัฒนาทางการศึกษาเรียนรู้ 2) การพัฒนาทางด้านจิตใจ ได้แก่ การมีความฉลาดด้านอารมณ์ ซึ่งในทางบทความนี้จะให้ความสำคัญและพิจารณาเรื่องนี้เป็นหลัก การพัฒนาความสามารถที่อยู่ในตัว ศีลธรรมหรือการพัฒนาจิตใจนั่นเอง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ประยุตฺโต, 2566) การพัฒนาศักยภาพมนุษย์มีความสำคัญมากพอ ๆ กับการได้เกิดขึ้นมาในอัตภาพความเป็นมนุษย์ หรืออีกนัยหนึ่งคือ มนุษย์เกิดมาเพื่อมีหน้าที่พัฒนาความสามารถ เพื่อนำความสามารถที่ถูกพัฒนาแล้วนำมาแสดงออกให้เห็นเป็นรูปธรรม

การพัฒนามนุษย์ให้เต็มศักยภาพนั้นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาทั้งทางร่างกายและจิตใจ ความสามารถที่ซ่อนอยู่ในตัวมนุษย์นั้นจะต้องได้รับการพัฒนาให้เต็มที่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ชีวิตและการทำงาน การพัฒนาทางด้านจิตใจ เช่น การควบคุมอารมณ์และการสร้างความรู้สึที่ดีต่อผู้อื่น จะช่วยเสริมสร้างความสงบสุขภายในและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีความเมตตากรุณาต่อกัน สิ่งนี้จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเสริมสร้างความยั่งยืนในสังคม (พระวิระยุทธ สมังคโลและคณะ, ม.ป.ป.) การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญไม่เพียงแต่ในระดับบุคคลเท่านั้น แต่ยังส่งผลดีต่อครอบครัว เศรษฐกิจ และสังคมในภาพรวม ในระยะยาว หากมนุษย์สามารถพัฒนาศักยภาพในตัวเองได้ดีและยั่งยืน จะส่งผลให้สังคมและประเทศชาติเติบโตไปในทางที่ดีขึ้น การพัฒนาศักยภาพไม่เพียงแต่การเข้าใจความสามารถที่มีอยู่ในตัว แต่ยังหมายถึงการตระหนักและปรับปรุงมันให้สามารถใช้ประโยชน์ได้สูงสุด ตัวอย่างเช่น นักเรียนที่มีผลการเรียนปานกลาง หากมีความมุ่งมั่นและตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาจะสามารถเปลี่ยนแปลงอนาคตของตนเองได้ ผ่านการเรียนรู้ที่เต็มที่ สามารถพัฒนาความสามารถในการทำงานและมีอาชีพที่มั่นคง การศึกษาที่มีผลต่ออาชีพสามารถทำให้มีรายได้ที่เพียงพอในการดูแลตนเองและครอบครัวอย่างยั่งยืน เมื่อพิจารณาจากทั้งหมดนี้จะเห็นว่า การพัฒนาศักยภาพมนุษย์มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตทั้งในระดับบุคคลและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมนุษย์สามารถใช้ศักยภาพในการสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญ ต้องพัฒนาให้ทันเท่ากับการเปลี่ยนแปลงของโลก (เอกสิทธิ์ สนามทอง, 2562 : 64-77) การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์นั้นมีผลต่อชีวิตในระยะสั้นและระยะยาวอย่างชัดเจน ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว เศรษฐกิจ และสังคม เมื่อบุคคลเข้าใจถึงหลักการพัฒนาศักยภาพของตนเองและตระหนักถึงประโยชน์ที่ได้รับ ก็จะสามารถพัฒนาความสามารถได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งในด้านการงาน การศึกษา และความสัมพันธ์ในสังคม

การพัฒนาศักยภาพนี้ไม่มีกำหนดขีดจำกัด ถ้าไม่ได้ถูกจำกัดด้วยปัจจัยต่าง ๆ เช่น อายุ สุขภาพ หรือสภาวะแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย หากบุคคลมีโอกาและเวลาในการบ่มเพาะและพัฒนาศักยภาพของตนเอง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจะส่งผลในเชิงบวกทั้งในระดับส่วนบุคคลและสังคมโดยรวม จากตัวอย่างในด้าน

การศึกษา หากเด็กที่มีผลการเรียนปานกลางสามารถตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้และพัฒนาตนเองในด้านการศึกษาได้อย่างเต็มที่ เขาจะสามารถมีอาชีพที่ดีและมั่นคง มีรายได้ที่สามารถเลี้ยงครอบครัวได้อย่างเพียงพอและยั่งยืน ซึ่งการศึกษาและการพัฒนาทักษะในด้านอาชีพยังมีผลต่อการเลือกคู่ครองและคุณภาพชีวิตที่ดีในระยะยาว การพัฒนาในทางการศึกษาและอาชีพนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ในสังคมเมืองที่มีการแข่งขันสูง หรือในครอบครัวที่ใส่ใจในการอบรมและพัฒนาศักยภาพของบุตรหลาน ในทางตรงกันข้าม สังคมชนบทหรือสังคมเกษตรอาจขาดการสนับสนุนในเรื่องนี้ เพราะขาดความเข้าใจหรือทรัพยากรในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ การไม่ให้ความสำคัญในเรื่องนี้อาจทำให้เกิดการพัฒนาที่จำกัดในระดับบุคคลและสังคม จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่ต้องส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อให้เกิดการเจริญเติบโตทั้งในระดับบุคคลและสังคมในระยะยาว

ในระบบเกษตรกรรมของประเทศไทยในปัจจุบัน พบการทำเกษตรหลากหลายรูปแบบ ทั้งการทำนาข้าว การปลูกอ้อย การปลูกมัน การกรีดยาง และการปลูกสวนผลไม้หลายชนิด แต่รายได้จากการทำเกษตรนั้นขึ้นอยู่กับความยากง่ายของการดูแลในแต่ละขั้นตอน ซึ่งมีผลต่อผลผลิตทางการเกษตร โดยพืชผลที่มีรายได้สูงและความต้องการตลาดสูงคือ "ทุเรียน" ซึ่งมีราคาแพงและมีตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่การปลูกทุเรียนต้องการการดูแลที่ละเอียดอ่อนและใช้ทั้งประสบการณ์และความรู้ทางวิชาการในการดูแล หากทำได้ดี จะได้รับผลตอบแทนที่สูง จากข้อมูลที่ยกมาจะเห็นได้ว่ารายได้จากการทำสวนยางอยู่ที่ 15,204.93 บาทต่อไร่ต่อปี ขณะที่รายได้จากการทำสวนทุเรียนสูงถึง 149,280.50 บาทต่อไร่ต่อปี (กันตินันท์ ทองเต็ม, 2567) ซึ่งแสดงให้เห็นความแตกต่างที่มากถึงเกือบ 10 เท่า และในอดีตมีความเชื่อว่า ทุเรียนสามารถปลูกได้เฉพาะในภาคตะวันออกและภาคใต้ของประเทศไทย เนื่องจากสภาพดินและอากาศที่เหมาะสม แต่ในปัจจุบัน ทุเรียนสามารถปลูกได้ทั่วประเทศ ไม่ใช่เพราะมีการพัฒนาสายพันธุ์หรือเทคโนโลยีใหม่ๆ แต่เป็นผลจากการศึกษาและพัฒนาความรู้ของเกษตรกร ที่ไม่ยอมแพ้และพร้อมที่จะลองผิดลองถูกเพื่อพัฒนาการปลูกทุเรียนให้ประสบผลสำเร็จ

ความสำเร็จที่เกิดขึ้นนี้เป็นตัวอย่างของการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ที่สามารถปรับตัวและพัฒนาความสามารถเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุด ซึ่งเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงในการปลูกทุเรียนที่มีการศึกษาค้นคว้าและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้เห็นว่า การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ไม่ใช่แค่เรื่องของการทำงาน แต่ยังรวมถึงการพัฒนาและค้นหาวิธีใหม่ ๆ เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาในสิ่งที่คาดไม่ถึงจากข้อมูลเบื้องต้นแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาศักยภาพของมนุษย์นั้นมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการได้เกิดมาเป็นมนุษย์ และการพัฒนาศักยภาพนี้คือการนำความสามารถที่แฝงอยู่ในตัวมนุษย์ออกมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ชีวิต ปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพคือเวลา หากเรามีความตั้งใจที่จะพัฒนาตนเอง การเริ่มต้นและใช้เวลาในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจะส่งผลต่อความสำเร็จในระยะยาว ข้อจำกัด

สำคัญในการพัฒนาคือเวลาที่มนุษย์สามารถใช้ได้ในชีวิต เนื่องจากปัจจัยด้านสุขภาพ อายุ และโรคภัยไข้เจ็บ เมื่อเข้าใจถึงข้อจำกัดเหล่านี้แล้ว มนุษย์ควรเริ่มเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและพัฒนาตนเองทันที เพื่อให้สามารถใช้ศักยภาพได้อย่างเต็มที่

หลักอริยมรรคในพุทธศาสนานิกายเถรวาท

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการฝึกฝน ปฏิบัติเพื่อการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงของมนุษย์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความสุขในแต่ละขั้นตอน และเพื่อพัฒนาระดับปัญญา เมื่อเข้าใจโลกตามความจริงของชีวิตและธรรมชาติแล้ว จะส่งผลให้จิตใจเป็นอิสระ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ประยุตโต, 2555) พระพุทธศาสนาแสวงหาความสุขเป็นเป้าหมายสูงสุด ซึ่งคือ "นิพพาน" คือความสุขจากการหลุดพ้นจากการเกิด แก่ เจ็บ และตาย ไม่กลับมาเวียนว่ายในสังสารวัฏ หลุดพ้นจากวัฏฏสงสาร และจบสิ้นความทุกข์ทั้งปวง คือความเป็นพระอรหันต์ พระอรหันต์บุคคลหมายถึง ผู้ที่ปราศจากกิเลส เป็นผู้พ้นจากทุกข์ทางใจทั้งหมดจนเข้าสู่พระนิพพาน (ขุ.ธ./25/383-385/763-765) การที่มนุษย์จะสามารถพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้นคุณภาพได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยแนวทางคำสอนในการปฏิบัติเพื่อยกระดับคุณภาพจิตใจให้สมบูรณ์ตามหลักพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท โดยอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ เป็นข้อพุทธธรรมสำคัญในการปฏิบัติเพื่อให้ถึงเป้าหมายของพระพุทธศาสนา อริยมรรคมีองค์ 8 ประการ ประกอบไปด้วย สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ คือ การมีความเห็นที่ถูกต้องว่าอะไรคือทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ คือ การดำริที่จะออกจากกาม ความโกรธ ความพยาบาท และการเบียดเบียน ดำริที่จะปฏิบัติตามมรรคมีองค์ 8 สัมมาวาจา วาจาชอบ คือ การมีวาจาที่ไม่เป็นไปเพื่อความยินดีในกาม ไม่เป็นไปเพื่อความโกรธ ไม่เป็นไปเพื่อความพยาบาท ไม่พูดปด ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อไร้สาระ สัมมาภังคะ การงานชอบ คือ การแสดงออกทางกายที่เหมาะสม ดึงมาสัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ คือ การประกอบอาชีพสุจริต ถูกทำนองคลองธรรม สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ คือ ความเพียรในการปฏิบัติเพื่อความพ้นทุกข์อันชอบ สัมมาสติ ความระลึกชอบ คือ สติในฐานทั้ง 4 สัมมาสมาธิ ความตั้งใจมั่นชอบ คือ การมีสมาธิที่เป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง (ในสภาวะที่แท้จริงของสิ่งทั้งหลาย) (ส.ม./19/149/78) อริยมรรคที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้เป็นทางสายกลาง คือการรักษาร่างกายตามที่จำเป็น ทั้งในเรื่องอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค เพื่อที่จะสามารถใช้ชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข ไม่ต้องเป็นทุกข์เพราะร่างกาย แต่ก็ไม่ต้องเสียเวลาไปกับร่างกายมากเกินไป และไม่ต้องทุกข์กับการแสวงหาสิ่งที่เกินจำเป็น แล้วหันมาพัฒนาจิตใจแทน ด้วยการพัฒนาจิตใจให้ประกอบไปด้วยอริยมรรคมีองค์ 8 ทนโต เสฏฐิโน มนุสเสสุ ในหมู่มนุษย์ ผู้ประเสริฐสุด คือผู้ที่ฝึกแล้ว (ส.ม./11/1/1) หากมนุษย์คนใดสามารถพัฒนาจิตใจให้

ประกอบไปด้วยอริยมรรคครบสมบูรณ์ได้แล้ว ความเป็นพระอริยบุคคลก็จะเกิดขึ้นกับบุคคลคนนั้นทุกๆ คน หากมีผู้ปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 โลกจะไม่ว่างจากพระอรหันต์ (อง.นวก./9/22/63)

โดยอริยมรรคมีความสำคัญมากในพระพุทธศาสนา หากเปรียบเทียบกับร่างกายมนุษย์แล้ว อริยมรรคเปรียบได้กับหัวใจ ซึ่งหากการทำงานของหัวใจหยุดลง ร่างกายก็ไม่สามารถดำรงชีวิตได้ อริยมรรคก็เช่นกัน หากพระพุทธศาสนาขาดอริยมรรคไป พระพุทธศาสนาก็จะปราศจากพระอริยบุคคล พระพุทธศาสนามีเป้าหมายเพื่อให้มนุษย์หลุดพ้นจากการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เข้าใจในพระธรรมของ พระพุทธเจ้าและเข้าถึงการเป็นพระอริยบุคคล ซึ่งต้องใช้หลักอริยมรรคในการปฏิบัติ แต่ความสามารถที่ อริยมรรคสามารถพัฒนามนุษย์ปวงชนให้เป็นพระอริยบุคคลได้ จะส่งผลให้เกิดการพัฒนาความสามารถ ของมนุษย์ที่ยังใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในทุกด้าน และการพัฒนามนุษย์มีผลให้ ทรัพยากรมนุษย์มีคุณภาพมากขึ้นในจำนวนเท่าเดิม หากมนุษย์เกิดการคิดที่จะพัฒนาตนเองตามหลัก อริยมรรค จะเกิดกลายาณชนในสังคมปัจจุบัน

การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตามหลักอริยมรรค

หลักการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตามหลักอริยมรรคที่กล่าวถึงในข้อความนี้เป็นการแสดงถึง กระบวนการพัฒนามนุษย์ที่ไม่เพียงแต่เน้นด้านการพัฒนาตนเองให้มีความสามารถมากขึ้น แต่ยังมีการ ปรับใช้ในการพัฒนาเพื่อตอบสนองต่อการสร้างสังคมที่ดีขึ้นโดยใช้หลักธรรมและแนวทางตามหลักพุทธ ศาสนา โดยเฉพาะการพัฒนาในด้านจิตใจและพฤติกรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ การพัฒนามนุษย์ตามหลักอริยมรรคประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

สัมมาทิฐิ (ความเห็นที่ถูกต้อง) การเข้าใจถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์และการ เห็นว่าแต่ละการกระทำมีผลในอนาคต ต้องตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งทาง ร่างกายและจิตใจ

สัมมาสังกัปปะ (ความคิดที่ถูกต้อง) การควบคุมจิตใจไม่ให้ถูกรบกวนด้วยอำนาจฝ่ายต่ำ เช่น ความโกรธ โสภ และความหลง ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมและการแสดงออกในสังคม

สัมมาวาจา (คำพูดที่ถูกต้อง) การพูดจาด้วยความจริงใจ ไม่หลอกลวงหรือสร้างความเจ็บปวด ให้แก่ผู้อื่น การใช้คำพูดเพื่อสร้างความเข้าใจและสันติสุข

สัมมากัมมันตะ (การกระทำที่ถูกต้อง) การละเว้นจากการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น เช่น การฆ่าสัตว์ การขโมย หรือการทำลายผู้อื่นทางร่างกายหรือจิตใจ

สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพที่ถูกต้อง) การทำงานหรือประกอบอาชีพที่สุจริต ไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสังคม เช่น การไม่ทำธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เป็นอันตราย เช่น การพนัน หรือการค้าประเวณี

การนำหลักอริยมรรคมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์จะช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาความสามารถทั้งในด้านจิตใจ พฤติกรรม และสติปัญญาเพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุด คือ การหลุดพ้นจากทุกข์ (นิโรธ) และเป็นการพัฒนาตนเองอย่างสมบูรณ์ในทุกด้านตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา การที่เราจะสามารถนำหลักการเหล่านี้มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันหรือในทางปฏิบัติการพัฒนา ศักยภาพมนุษย์ได้ ขึ้นอยู่กับการสำนึกในข้อผิดพลาดและการปฏิบัติอย่างมีวินัยต่อหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอน เพื่อการเจริญงอกงามในทางปัญญาและจิตใจ นำไปสู่ความสงบสุขและการดำเนินชีวิตที่ดีในสังคม

การพัฒนามนุษย์ตามแนวพุทธศาสนาเน้นที่การบ่มเพาะศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กันเพื่อการพัฒนาอย่างสมดุลในด้านต่างๆ ของมนุษย์ ทั้งพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา โดยการพัฒนาเหล่านี้ไม่ได้มุ่งแค่การพัฒนาในด้านภายนอก แต่เน้นไปที่การพัฒนาจิตใจ และการสร้างความสงบภายใน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นๆ ด้วยศีลเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติที่ช่วยให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีระเบียบและมีคุณธรรม สมาธิช่วยให้จิตใจมีความสงบ สามารถตั้งสมาธิได้ โดยการพัฒนาจิตใจของมนุษย์ตามแนวพุทธศาสนาจึงมุ่งเน้นเพื่อที่จะเป็นการพัฒนาบ่มเพาะให้มนุษย์มีความสงบทางด้านจิตใจและ เกิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามที่สังคมต้องการ (จำรัส พรหมบุตร, 2565 : 1-17) และการพัฒนาปัญญาก็ทำให้สามารถเห็นความจริงและเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงในชีวิตอย่างลึกซึ้ง ทั้งสามองค์ประกอบนี้ทำงานร่วมกันเพื่อให้บุคคลสามารถพัฒนาคุณธรรม และจริยธรรมที่ดี และเป็นบุคคลที่มีคุณภาพไม่เพียงแต่ในด้านการเรียนรู้หรือหน้าที่การงาน แต่ยังรวมถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเมตตาและเสียสละ

การพัฒนาในแนวพุทธศาสนาไม่เพียงแต่ช่วยให้แต่ละบุคคลสามารถพัฒนาตนเองได้ดีขึ้นในด้านต่างๆ แต่ยังเป็นการสร้างสังคมที่ดีขึ้นด้วยความรักและเมตตา ในมุมมองนี้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาตนเองสามารถส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนและสังคมให้ดีขึ้นไปด้วย มนุษย์เราในสังคมปัจจุบันนี้ยังเดินทางเพื่อหาหนทางที่จะพัฒนาศักยภาพในตัวของผู้คนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความสามารถในการตัวเอง แนวทางนี้ย่อมเป็นแนวทางพิเศษและเลิศเลอยิ่งกว่าแนวทางการพัฒนามนุษย์ในแนวทางอื่นๆ เพราะมีผู้คิดค้นและมีผู้สนใจปฏิบัติเพื่อการพัฒนา ศักยภาพมนุษย์มาอย่างยาวนานถึง 2500 กว่าปี และมีผู้ที่สามารถนำหลักการพัฒนาศักยภาพมนุษย์แนวทางนี้มาใช้และประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่สูงสุด คือ การได้เป็นพระอรหันต์จนถึงปัจจุบันนี้ หากแต่มุมมองของมนุษย์ในการพัฒนาศักยภาพนั้น ที่ใช้หลักการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตามหลักนี้ แต่ยังไม่สามารถที่จะพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้ถึงเป้าหมายสูงสุดได้สำเร็จ ในคำสอนของพระพุทธเจ้าก็จะมีเป้าหมายรองลงมา ได้แก่ อนาคตมรรค ผล, สกิทาคา

มรรค ผล, โสตามรรค ผล (อง.นวก./9/22-30/60-66) หรืออาจจะเป็นปุณฺณเพื่อหวังขัดเกลาเครื่องทำให้
เศร้าหมองได้ ได้แก่ กัลยาณมิตร (ส.ม./19/62/80-81) สภาธรรมชั้นสูงหรือการเป็นอริยะบุคคล ล้วน
แล้วแต่ต้องใช้การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตามหลักอริยมรรคทั้งนั้น

จะเห็นได้ว่าการที่มนุษย์เรานั้นเกิดมาเพื่อยกคุณภาพของจิตใจเป็นเรื่องสำคัญที่สุดของการได้เกิด
มาเป็นมนุษย์ ท่ามกลางอายุของพระพุทธศาสนา ซึ่งยังได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้และปรับเปลี่ยนตนเองโดย
ใช้พระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่ความเจริญได้จริง แม้ในสภาวะสังคมไทยใน
ปัจจุบันก็ตาม หลักอริยมรรคสามารถที่จะนำมาปรับใช้เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ มุ่งเน้นการเพิ่ม
ความสามารถในการใช้ชีวิตในสังคมทั่วไปได้ตามหลักอริยมรรค ดังนี้สัมมาทิฐิ ความเห็นที่ชอบ หมายถึง
ให้บุคคลเข้าใจว่าการพัฒนาศักยภาพมนุษย์มีความสำคัญ หรือหมายความว่ามนุษย์เกิดมาเพื่อการ
พัฒนาเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ไม่มีความคิดว่าความสามารถที่เรามีอยู่ในขณะนี้ พอแล้วไม่ต้องการพัฒนา
ความสามารถใดๆ ให้พิจารณาว่าความสามารถที่เรามีอยู่นี้จะมีผลในวันข้างหน้าอย่างไรมองถึงครอบครัว
บิดามารดา สิ่งที่เราต้องรับผิดชอบทั้งในเรื่องของร่างกายและจิตใจ เราสามารถที่จะเลี้ยงดูบิดามารดาใน
ยามแก่เฒ่าอย่างไร เมื่อความมีความเจ็บไข้มาเยือนเพียงพอแล้วหรือยัง มีเวลาให้ความสุขความอบอุ่นกับ
บิดามารดา เป็นมือเป็นเท้าแทนท่านได้มากเพียงใด สิ่งของใดๆ มีความขาดตกบกพร่องบ้างไหม บุตร สามี
ภรรยาใช้เวลาพูดคุยเพื่อความสุขความอบอุ่นมากน้อยเพียงใด เพื่อหาเวลาที่จะได้พูดคุยซักถามถึงวิธีที่ใช้แก้ปัญหา
พัฒนาความฉลาดทางด้านอารมณ์เพื่อไม่ให้เป็นการสร้างปัญหาต่อไปในอนาคต เพื่อที่จะให้บุคคลที่อยู่
รอบตัวเรามีคุณภาพทางด้านจิตใจ ในทางกลับกันหากเราปล่อยปะละเลยไม่ทำในสิ่งว่าไว้ในก่อนหน้านี้ผล
ที่จะเกิดขึ้นในวันเวลาข้างหน้าจะส่งผลให้กับชีวิตครอบครัวและคนรอบข้างอย่างไร พิจารณาตามหลักเหตุและ
ผลตามหลักอริยสัจ 4 เมื่อเกิดความเข้าใจอย่างท่องแท้แล้ว จะเกิดความเข้าใจถึงความสำคัญของการ
พัฒนามนุษย์ว่าควรที่จะเร่งลงมือการเปลี่ยนเหตุต่างๆ เพื่อหวังผลเพื่อการเปลี่ยนปัญหาและปัจจัยต่าง ใน
ชีวิตที่จะเปลี่ยนไปในอนาคตตามลำดับของเหตุปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงไป

สัมมาสังกัปปะ ความคิดชอบ หมายถึง มีความคิดที่ต้องพัฒนาตัวเราเองเพื่อจะไม่ก่อปัญหาเพราะ
อำนาจฝ่ายต่ำที่อยู่ในจิตใจเป็นตัวควบคุมอย่างที่เคยเป็นมาในอดีตเช่น ลักษณะที่เป็นปัญหาของคนใน
สังคมคือ การมีลักษณะเป็นคนที่ชอบโมโหหุดเหียว โกรธง่ายเจ้าอารมณ์ เมื่ออารมณ์โทสะเกิดขึ้น มาสิ่งที่
ตามมาคือความพยายามเพื่อการเอาชนะชนะในรูปแบบต่างๆ เมื่อมีอารมณ์ในลักษณะเกิดขึ้นบ่อยๆ สิ่งที่มี
น้อยลงคือสติและปัญญาเพื่อการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขเนื่องจากใช้อารมณ์เหนือเหตุผล อารมณ์ที่เกิดขึ้น
นี้รวบถึงโลภะคือความโลภ และโมหะคือความหลงอีกด้วย

สัมมาวาจา วาจาชอบ หมายถึง การพูดจาด้วยความจริง ความจริงไม่ได้หมายถึงความจริงที่เป็น
เหตุและผลอย่างเดียว ความจริงอีกนัยหนึ่งคือ ความจริงใจ ความจริงใจที่อยู่ในใจที่บุคคลได้พูดออกไปแล้ว

สร้างความรู้สึก รับรู้ทางอารมณ์ว่าได้ว่าคู่ที่สนทนากันนั้นเป็นบุคคลที่มีจิตใจที่เป็นมิตร มีความปรารถดี ไม่ปิดบังสิ่งไม่ดีหรือต้องการสิ่งอื่นสิ่งใดต่อผู้รับฟัง ด้วยเหตุผลทางสังคมหลายๆ ประการ มนุษย์จึงมีลักษณะพูดจากดี แต่โดยเนื้อแท้ของด้านจิตใจแล้วเป็นจิตใจที่ยังมีความเศร้าหมอง ซุ่นมัว เป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ผู้ฟังสามารถที่จะสัมผัสความไม่พอใจ หรือยังมีสิ่งที่แอบแฝงอยู่ในคำพูดผสมออกมาจากการแสดงว่าทางวาจาได้

สัมมากรรมันตะ การปฏิบัติที่ชอบ หมายถึง การละเว้นจากการฆ่าสัตว์น้อยใหญ่ การทำร้ายร่างกาย การทำกริยาประชดประชัน การละเว้นจากการขโมยหรือเบียดบังเอาทรัพย์สินของผู้อื่นโดยเจ้าของไม่ยินยอม รวมถึงการคอร์รัปชั่น การติดสินบนเพื่อสิ่งตอบแทนเป็นผลประโยชน์ในด้านต่างๆ การพฤติผิดในกา รวมถึงการขายบริการทางเพศอีกด้วย

สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ หมายถึง การประกอบอาชีพที่สุจริต อาชีพที่ไม่ส่งผลร้ายต่อสังคม ทั้งในระยะสั้นและยาว เช่น ไม่ขายสุรา ขายยาพิษ คำนุश्य คำชีวิต ทำงานในบ่อนการพนัน การปล่อยเงินกู้ในอัตราดอกเบี้ยที่สูง สัมมาทิฐิ ความเห็นที่ชอบ หมายถึง การให้บุคคลเข้าใจว่าการพัฒนาศักยภาพมนุษย์มีความสำคัญ หรือหมายความว่ามนุษย์เกิดมาเพื่อการพัฒนาเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ไม่มีความคิดว่าความสามารถที่เราอยู่ในขณะนี้พอแล้วไม่ต้องการพัฒนาความสามารถใดๆ ให้พิจารณาว่าความสามารถที่เราอยู่ในขณะนี้จะมีผลในวันข้างหน้าอย่างไร มองถึงครอบครัว บิดามารดา สิ่งที่เราต้องรับผิดชอบทั้งในเรื่องของร่างกายและจิตใจ เราสามารถที่จะเลี้ยงดูบิดามารดาในยามแก่เฒ่าอย่างไร เมื่อความเจ็บไข้มาเยือนเพียงพอแล้วหรือยัง มีเวลาให้ความสุขความอบอุ่นกับบิดามารดามากน้อยเพียงใด เป็นมือเป็นเท้าแทนท่านได้มากเพียงใด สิ่งของใดๆ ที่อาจมีความขาดตกบกพร่องบ้างไหม บุตร สามีภรรยาใช้เวลาพูดคุยเพื่อความสุขมากน้อยเพียงใด เพื่อหาเวลาที่จะได้พูดคุยสักถามถึงวิธีที่ใช้แก้ปัญหาและพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาต่อไปในอนาคต เพื่อให้บุคคลที่อยู่รอบตัวเรามีคุณภาพทางจิตใจ ในทางกลับกัน หากเราปล่อยปละละเลยไม่ทำสิ่งที่กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ ผลที่จะเกิดขึ้นในวันเวลาข้างหน้าจะส่งผลต่อชีวิตครอบครัวและคนรอบข้างอย่างไร พิจารณาตามหลักเหตุและผลตามหลักอริยสัจ 4 เมื่อเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้แล้ว จะเกิดความเข้าใจถึงความสำคัญของการพัฒนามนุษย์ว่าควรที่จะเร่งลงมือทำการเปลี่ยนแปลงเหตุและปัจจัยต่างๆ เพื่อหวังผลในการเปลี่ยนปัญหาและปัจจัยต่างๆ ในชีวิตที่จะเปลี่ยนแปลงไปในอนาคตตามลำดับของเหตุปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงไป

สัมมาสังกัปปะ ความคิดที่ชอบ หมายถึง ความคิดที่ต้องพัฒนาตัวเราเองเพื่อไม่ก่อปัญหาจากอำนาจฝ่ายต่ำที่อยู่ในจิตใจ ซึ่งเป็นตัวควบคุมอย่างที่เคยเป็นมาในอดีต เช่น ลักษณะที่เป็นปัญหาของคนในสังคมคือ การมีลักษณะเป็นคนที่ชอบโมโห โกรธง่าย เจ้าอารมณ์ เมื่ออารมณ์โทสะเกิดขึ้น สิ่งที่มาคือความพยายามเพื่อการเอาชนะในรูปแบบต่างๆ เมื่ออารมณ์เช่นนี้เกิดขึ้นบ่อยๆ สิ่งที่มีน้อยลงคือสติและ

ปัญหาในการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข เนื่องจากใช้อารมณ์เหนือเหตุผล อารมณ์ที่เกิดขึ้นนี้รวมถึงโลภะ คือ ความโลภ และโมหะ คือ ความหลง

สัมมาวาจา วาจาที่ชอบ หมายถึง การพูดจาด้วยความจริง ความจริงไม่ได้หมายถึงความจริงที่เป็นเหตุและผลอย่างเดียว ความจริงอีกนัยหนึ่งคือความจริงใจ ความจริงใจที่อยู่ในใจที่บุคคลได้พูดออกไปแล้ว สร้างความรู้สึก รับรู้ทางอารมณ์ว่า คู่สนทนานั้นเป็นบุคคลที่มีจิตใจเป็นมิตร มีความปรารถนาดี ไม่ปิดบังสิ่งไม่ดีหรือต้องการสิ่งอื่นใดจากผู้รับฟัง ด้วยเหตุผลทางสังคมหลายประการ มนุษย์จึงมีลักษณะพูดจาดี แต่โดยเนื้อแท้ของจิตใจแล้ว อาจมีความเศร้าหมอง ซุนมัว เป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ผู้ฟังสามารถสัมผัสถึงความไม่พอใจหรือสิ่งที่แอบแฝงอยู่ในคำพูดที่ออกมาจากการแสดงผ่านวาจา

สัมมากัมมันตะ การปฏิบัติที่ชอบ หมายถึง การละเว้นจากการฆ่าสัตว์น้อยใหญ่ การทำร้ายร่างกาย การทำกริยาประชดประชัน การละเว้นจากการขโมยหรือเบียดบังเอาทรัพย์สินของผู้อื่นโดยเจ้าของไม่ยินยอม รวมถึงการคอร์รัปชัน การติดสินบนเพื่อสิ่งตอบแทนเป็นผลประโยชน์ในด้านต่างๆ การประพฤติผิดในกาม รวมถึงการขายบริการทางเพศและให้พิจารณาจรรยาบรรณในอาชีพที่ทำให้ละเอียดยเพราะคำว่าจรรยาบรรณสามารถที่จะนำไปพิจารณาให้ละเอียดยได้ในทุกๆ อาชีพ

สัมมาวายามะ (ความเพียรชอบ) หมายถึง ความเพียรพยายามในการทำสิ่งที่ดีและถูกต้องอย่างต่อเนื่อง เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาใหม่ในอนาคต การใช้สติในการแก้ไขปัญหและไม่ปล่อยปัญหาทับถมกันไปวันถัดไป

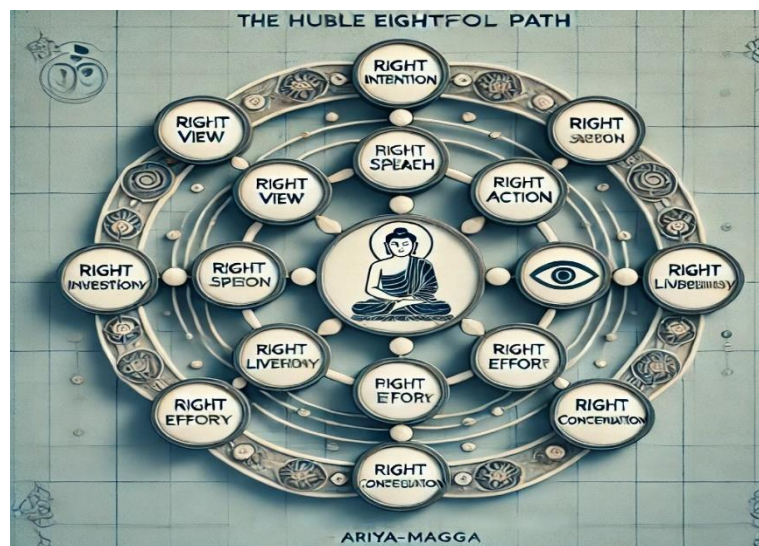
สัมมาสติ (การระลึกชอบ) หมายถึง การมีสติในการคิดและตัดสินใจ วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน เพื่อเลือกวิธีที่เหมาะสมที่สุดในการแก้ปัญหานั้นๆ และระมัดระวังไม่ให้เกิดปัญหาใหม่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจที่ไม่รอบคอบ

สัมมาสมาธิ (ความตั้งมั่นชอบ) หมายถึง การฝึกสมาธิอย่างจริงจัง เพื่อให้จิตใจมีความตั้งมั่นและสามารถปฏิบัติได้อย่างมีสติ เมื่อมีสมาธิแล้วจะสามารถแยกแยะสิ่งที่ควรทำและสิ่งที่เกิดจากอารมณ์ได้อย่างชัดเจน

โดยรวมแล้ว การเข้าใจและปฏิบัติตามหลักการของสัมมาทิฐิและอริยสัจสี่ในชีวิตประจำวันจะช่วยให้มนุษย์มีชีวิตที่สงบสุข ปลอดภัย และสมดุล การฝึกฝนและพัฒนาตนเองตามหลักการเหล่านี้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนควรให้ความสำคัญและลงมือทำอย่างสม่ำเสมอ

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาศักยภาพมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและสมดุล ทั้งในระดับบุคคลและสังคม พระพุทธศาสนาเสนอแนวทางผ่าน "อริยมรรคมีองค์ 8" (Ariya-Magga) ซึ่งเป็นระบบพัฒนาตนเองที่ครอบคลุมทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา องค์ประกอบทั้งแปดทำงานร่วมกันอย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่อง ส่งเสริมการพัฒนาแบบองค์รวม และสามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกบริบทของชีวิต แนวคิดนี้ไม่ได้จำกัดเพียงการพัฒนาร่างกายและสติปัญญา แต่ยังมุ่งเน้นการฝึกฝนคุณธรรมและสติสัมปชัญญะ อริยมรรคเป็นแนวทางที่เชื่อมโยงหลักคิด จริยธรรม และการปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิต ลดปัญหาสังคม และนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน การศึกษานี้นำเสนอ แบบจำลองการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตามหลักอริยมรรค เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้จริง ทั้งในชีวิตส่วนบุคคลและการพัฒนาสังคมโดยรวม ดังแสดงในภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 : การพัฒนาศักยภาพมนุษย์

บทสรุป

การพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการพัฒนาความสามารถของมนุษย์ในทุกมิติ ทั้งในทางโลกและทางธรรม โดยเน้นการพัฒนาจิตใจและสติปัญญา ซึ่งไม่เพียงแต่การสะสมทรัพย์สมบัติหรือชื่อเสียง แต่เป็นการสร้างความสุขที่แท้จริงตามหลักพุทธศาสนา หลักอริยมรรคมีองค์ 8 ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ), สัมมาสังกัปปะ (ความคิดชอบ),

สัมมาวาจา (วาจาชอบ), สัมมากัมมันตะ (การปฏิบัติชอบ), สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีพชอบ), สัมมาวายามะ (ความเพียรชอบ), สัมมาสติ (การระลึกชอบ), และ สัมมาสมาธิ (ความตั้งมั่นชอบ) ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

แนวทางนี้ช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ และบรรลุเป้าหมายที่แท้จริง ทั้งในชีวิตส่วนบุคคลและในสังคม โดยไม่เพียงแต่เสริมสร้างความรู้และความสามารถ แต่ยังนำไปสู่ความสุขอย่างยั่งยืน การฝึกฝนตามอริยมรรคมีองค์ 8 ไม่เพียงแต่ช่วยให้พัฒนาในระดับบุคคล แต่ยังสร้างสังคมที่มีคุณธรรมและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน ดังนั้น แนวทางนี้จึงเป็นวิธีที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ในทุกยุคสมัยและทุกสภาพแวดล้อม ตลอดจนเป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมและถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- กันตินันท์ ทองเต็ม. (2567). การเปรียบเทียบต้นทุนผลตอบแทนการปลูกทุเรียนตามเทคนิคการจัดการสวนทุเรียนของเกษตรกรในจังหวัดระยอง. เรียกใช้เมื่อ 8 ตุลาคม 2567 จาก <https://kip.kmitl.ac.th/projects/clscves5600yyqnso21rb7uym>.
- จำรัส พรหมบุตร. (2565). การพัฒนามนุษย์ตามพุทธวิธี. *Buddhist Psychology Journal*, 7(1), 1-17.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2554). คำว่าสัตว์. เรียกใช้เมื่อ 8 ตุลาคม 2567 จาก <http://legacy.orst.go.th/?knowledges>.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ประยุตโต). (2544). ชีวิตที่เป็นอยู่ดี ด้วยมีการศึกษาทั้ง 3 ที่ทำให้พัฒนาครบทั้ง 4 พิมพ์ครั้งที่ 2555. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ประยุตโต). (2555). ธรรมะกับการพัฒนาชีวิต (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวิระยุทธ สุมงคลโลและคณะ. (ม.ป.ป.). การพัฒนามนุษย์ตามหลักภาวนา 4 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัชรภรณ์ บุญญศิริวัฒน์. (2560). จิตวิทยาสังคม. เรียกใช้เมื่อ 8 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.psy.chula.ac.th/th/feature-articles/socpsy/>.

- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ประยุตโต). (2566). หลักแม่บทของการพัฒนาตน (พิมพ์ครั้งที่ ๑๕). ๒๕๖๖. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เอกสิทธิ์ สนามทอง. (2562). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ : แนวทางพัฒนาสู่ความสำเร็จขององค์กร. วารสารเกษมบัณฑิต, 20(1), 64-77.